

УДК 947.7

ПОГОРЕЛОВ А. А., ГУБАНОВ О. О.

м. Миколаїв

РЕПРЕСІЇ ПРОТИ ВЕТЕРИНАРНИХ ЛІКАРІВ МИКОЛАЇВЩИНИ НА ПОЧАТКУ 30-х РОКІВ ХХ ст.

Висвітлюється процес фальсифікації кримінальних справ проти ветеринарних фахівців Миколаївщини. Наголошується, що радянська влада, перекинувши свої прорахунки у реалізації сільськогосподарської політики на діяльність «шкідницьких організацій», розпочинала репресії проти лікарів, знищуючи тим самим висококваліфікованих спеціалістів.

Ключові слова: репресії, фабрукування справ, шкідництво, ветеринарні лікарі, Миколаївщина.

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення більшовицької влади в українському селі призвели до закономірної тривалої деградації сільського господарства. Ознаки подібного процесу були вочевидь: незацікавленість колгоспників у виробництві, некомпетентність, недбайливість, розкрадання колективної власності. Свої огріхи радянська влада списувала на містичні шкідницькі організації, диверсії внутрішньої опозиції, що прагнули шляхом підризу народного господарства послабити економічну міць «соціалістичного раю». У зв'язку з цим мета статі полягає у розкритті механізму фабрукування кримінальних справ проти фахівців ветеринарної медицини Миколаївщини.

Аналіз джерел. Тема репресій проти лікарів (головних фігурантів), які проходили у справі «Всеукраїнської контрреволюційної організації ветеринарів та бактеріологів», досить предметно висвітлена у роботі А. Г. Корольова [1]. У контексті дослідження спецоперацій каральних органів на Київщині у 20–80-х роках ХХ століття цієї теми побіжно торкався О. Г. Бажан [2]. Імовірні причини арешту великої кількості ветеринарних спеціалістів та їх заслання саме до Казахстану можна віднайти у працях С. Д. Шаймуханової [3], К. К. Абдрахманової [4]. Незважаючи на наявність певної кількості праць, дана тема на регіональному рівні висвітлена недостатньо.

Виклад основного матеріалу. Відголоском гучної справи у так званому «шкідництві» на Миколаївщині був судовий процес над лікарями-ветеринарами, що начебто входили до «Всеукраїнської контрреволюційної організації ветеринарів-бактеріологів». У звинувачувальному вироку у справі зазначалось, що місцева група бактеріологів утворилась у 1929 р. та встановила зв'язок із членом центральної організації директором Херсонського ветеринарно-

бактеріологічного інституту, професором П. І. Боровським. До складу групи входили М. М. Загоруйченко, М. І. Вишневський, В. М. Позняков, В. П. Рязанов. Дана «контрреволюційна група» спеціалістів ставила за мету підготовку до бактеріологічної війни з початком очікуваної інтервенції у 1930 р. та ліквідацію радянської влади. На думку слідчих, вищезазначені лікарі створювали та зберігали вірус сибірської язви, черевного тифу, чуми та інших небезпечних хвороб [5, арк. 194]. Завдання групи полягало у систематичному шкідництві у тваринництві Миколаївщини.

На допитах, під тиском працівників ДПУ, один із звинувачених М. І. Вишневський дав «потрібні» для слідчих свідчення. Він розповів, що для роботи у Миколаївській групі ветеринарних лікарів його залучив у 1924 році завідуючий ветеринарним відділом Одеського Губземвідділу Матвеев і призначив епізодичним ветлікарем. До його призначення до цієї ж групи входили А. А. Ясинський, В. П. Рязанов і В. М. Позняков, М. М. Загоруйченко, Григор'єв, Ницкевич та інші. На «думку» М. І. Вишневського, діяльність цих лікарів носила антирадянський характер, бо вони сумнівались у міцності радянської влади, не поділяли багатьох її поглядів, часто критикували. До цієї групи мав стосунок і директор Херсонського ветеринарно-бактеріологічного інституту П. І. Боровський [5, арк. 30].

Група ветлікарів м. Миколаєва під керівництвом директора Харківського Інституту практичної і наукової ветеринарії професора М. Д. Агаллі, директора Херсонського ветеринарно-бактеріологічного інституту П. І. Боровського і завідуючого ветеринарним відділом Одеського Губземвідділу Матвеева, здійснила наступні «шкідницькі дії» з метою опору будівництву соціалізму:

1. В. М. Позняков не проводив огляд свиноматок, які направляли у радгоспи, (наприклад, радгосп «Добра Криниця»); уникав участі в комісії з огляду на залізничних станціях імпортованих свиней для радгоспів області; на складі Шкіросиндикату в м. Миколаєві упродовж 1928–1929 роках затримував проби шкіри для дослідження у діагностичному кабінеті на сибірську язву, унаслідок чого затримувалась своєчасна відправка шкірсировини для відповідних заводів СРСР.

2. М. М. Загоруйченко проводив систематичну затримку аналізу патологічного матеріалу із уражених ділянок, ставив неправильні діагнози [5, арк. 49].

До «контрреволюційної групи» ветлікарів м. Миколаєва за своїми антирадянськими поглядами належали наступні лікарі: ветфельдшер Бельський, Веселов, Іванцев і Романюк, Крживда. У селах: ветлікарі Вознесенської ділянки – Луговенко; Новополтавської – Норневський; Привільнянської – Артеменко; Очаківської – Лукашевич, ветфельдшери Порутинської – Волков, Литвин.

Політичні погляди вищезазначених осіб, за версією слідства, проявлялися у бесідах, полягали у незадоволенні радянською владою, впевненістю у її короткотривалості у зв'язку з фінансовими і продовольчими труднощами, невизнання принципів соціалістичного будівництва, орієнтація на одноосібне господарство [5, арк. 50].

Слідчі ОДПУ, відповідно до вказівок зверху, допитували М. І. Вишневського на предмет зв'язку їхньої контрреволюційної групи з військовими лікарями, а також з куркульськими елементами [5, арк. 60].

Абсурдність свідчень М. І. Вишневського на одному з перших допитів у січні 1931 р. заперечував М. М. Загоруйченко, запевнивши слідство у своєму революційному минулому та активній підтримці радянського влади від самого початку її становлення. Він розповів, що з 18.01.1920 р. добровільно взяв участь у будівництві радянської ветеринарії. У період колективізації сільського господарства у 1929 р. всі ветлікарі приділили максимум уваги соціалістичному секторові, у результаті Миколаївська ветеринарна ділянка виявилася кращою в Україні. У додаткових свідченнях розповів про свої професійні зв'язки із працівниками центру і периферії. У 1923 р. очолив

Миколаївський діагностичний кабінет, оскільки займався ще у 1910 р. бактеріологічними дослідженнями і мав елементарні знання з бактеріології. Саме тому миколаївські ветлікарі і фельдшери наполегливо попросили, аби він очолив цю роботу, тому що в іншому разі діагностичному кабінету загрожувало закриття. Призначення М. М. Загоруйченка не задовольнило ні Херсон, ні Харків, мабуть через різницю їх поглядів на організаційні підходи, а також через те, що він не мав вищої бактеріологічної освіти [5, арк. 117–118].

Працюючи у Миколаєві, М. М. Загоруйченко не їздив ні до Херсона, ні до Харкова. Коли у 1925 р. відкрились курси перекваліфікації, то колеги по роботі переконали його поїхати до Харкова. До цього часу в Харкові він ніколи не бував, нікого з професорів та членів Ветуправління не знав. На курсах навчалось близько 40 ветлікарів із всіх округів. Лекції їм читали такі відомі професори Ветеринарно-бактеріологічного інституту: Боніровський (фізіолог), Орлов (бактеріолог), Петров (м'ясознавство), Самоделкін (хірургія), Рєпрєв (біохімія), Златогоров (бактеріологія), Агаллі (імунітет), Степаненко (сказ). Керували практичною роботою Іванов, Кудрявцев, Василець, Марков. Деякі зразки заразних і простих бактерій М. М. Загоруйченко, як і інші студенти, зберегли для самовивчення. На курсах їм прочитали декілька лекцій з політекономії, прозвучали доповіді т. Мартіна відносно принципів будівництва радянської ветеринарії. На курсах окрім М. М. Загоруйченка від Миколаївського округу був присутній ще епізоотичний лікар М. І. Вишневський.

З вищезазначеними професорами інституту М. М. Загоруйченко познайомився на лекціях. До цього ніяких особистих знайомств не мав. З професором О. Т. Степаненком познайомився у кінці курсів під час огляду його інституту в Харкові. Тоді М. М. Загоруйченка цікавило обладнання великих лабораторій і сам процес їх організації, бо Миколаївська лабораторія знаходилась на стадії організації. Розмова була короткою, носила офіційний характер. З безпосередніми керівниками курсів – професором Агаллі, Кудрявцевим, Васильцем, Ебуховським, Івановим зустрічався частіше, оскільки вони були працівниками інституту наукової ветеринарії і керівниками всіх Діагностичних кабінетів.

За завданням і плану НКЗС вони повинні були підтримувати зв'язок і постачати біопрепаратами для реакцій і діагностики різних захворювань. На цих курсах за пропозицією Ветуправління відбулась нарада з питань захворювання коней у 1924 році. Справа в тому, що у степовій смузі України за джерелами з 1912 року періодично виникали захворювання коней у Миколаївському окрузі, особливо це проявилось у 1921–1925 роках від нестачі кормів. Професор М. Агаллі попросив М. Загоруйченка зробити доповідь з цього приводу. Останній описав картину захворювання, методи лікування, які використовували ветлікарі Миколаївщини. На цій нараді від Ветуправління присутні були також Гендельсман і Веселовський. У результаті вирішили провести дослідження захворювання під час його наступного прояву. Ще до цього у газеті «Червоний Миколаїв» М. Загоруйченком розміщена стаття, у якій описав хворобу та вказав шляхи боротьби.

З вищезазначеними співробітниками Інституту наукової і практичної ветеринарії ніяких приватних зустрічей не було, а розмови якщо і велися, то лише навчального характеру. Професора М. Агаллі М. Загоруйченко до цього часу ніколи не бачив. Тоді ж він вперше познайомився з працівником НКЗС т. Мартіном, який навідувався у 1924 р. в період об'їзду округів і якого запам'ятав ще під час навчання в Дерпті. З лікарів тоді працювали Гательсман, Максаков, Благгов, Веселовський. Розмову мав тільки з Мартіном, Аксаковим відносно постачання лабораторії реактивами та ін. Особистих зустрічей в ресторанах у приватних квартирах у них не було. Службові зв'язки з Ветуправлінням завжди носили циркулярний характер у вигляді інструкцій, звітів і замовлення біопрепаратів і т. ін. [5, арк. 119].

Повернувшись з курсів, М. Загоруйченко у тому ж році поїхав вперше до Херсону з метою оглянути лабораторію і набратися досвіду у відомого В. О. Барановського. Пробувши там два дні, повернувся до Миколаєва. Те, що він там бачив у справі виготовлення сироватки «сибірки», нічого не вказувало на відхилення від норм, опублікованих у відповідній літературі.

У 1926 р. проїздом з Херсону до Харкова у М. Загоруйченка в лабораторії зупинявся професор М. Агаллі і, оглянувши лабораторію,

залишився задоволеним, а також запитав про поширення сучасних хвороб, що мали місце у Миколаївському окрузі. Йому показали декілька зразків. Спробувавши працювати їхнім мікроскопом, професор М. Агаллі залишився невдоволеним і пообіцяв дістати у Ветуправлінні новий для місцевої лабораторії.

Під час службових чи приватних розмов М. Загоруйченко не чув від нього ні про які шкідницькі плани, контрреволюційні групи. До того ж, у 1926 році до них приїздила ціла комісія за розпорядженням НКЗС, а її висновки співпали з миколаївськими лікарями, тому М. Загоруйченко не міг підозрювати їх у шкідництві. Така ж робота проводилася і 1928 р., коли для досліджень приїздив Д. О. Хімчук.

П. І. Боровський приїздив зазвичай під час планових об'їздів підлеглих йому кабінетів у кінці року. Крім того, зв'язки М. Загоруйченка проявлялися у тому, що за нарядами НКЗС вони отримували у Херсонському бактеріологічному інституті вакцини, які зберігали і відпускали за вимогою дільничних ветлікарів. А потім повторно надсилали матеріал для аналізу в особливо важливих випадках. Таким чином, зв'язки з працівниками периферії здійснювалися постійно у службових цілях.

На території колишнього Миколаївського округу працювало одинадцять ветлікарів (на периферії): в Очакові – Лукашевич, у Варварівці – Сизий, у Ландау – Кох, у Вознесенську – Луговенко, у Новополтавці – Нарневський, у Володимирівці – Биховець, у с. Балацьке (сучасна Христофорівка Баштанського району) – Волков, у с. Богоявленську – Беляєв, у Баштанці – Палагута, у Миколаєві Рязанов [5, арк. 120–121].

У 1925 р. під час курсів ветлікарів відбувся Всеукраїнський з'їзд членів профспілки «Медсантруд». Учасників запросили у якості гостей. На порядку денному були доповіді тт. Гринька, Мартіна, звітна доповідь Ветеринарного відділу НКЗС, інформації з регіонів та вибори на Всеросійський з'їзд. З'їзд видався багатолюдний. Обговорювали становище працівників на місцях без необхідних матеріалів, спецодягу. Після доповіді т. Мартіна про проведenu роботу та перспективах розвитку ветеринарної справи прийняті відповідні резолюції. У неофіційних розмовах лікарі і фельдшері повідомляли одне одному про розмір

зарплатні, про становище на місцях. Частіше всього обговорювались кандидатури на Всеросійський з'їзд. У кінці склали список, який затверджений на конференції. Він у цьому списку не був.

Наступного разу М. Загоруйченко брав участь у Всеукраїнському науково-практичному ветеринарному з'їзді у 1927 р., де були присутні професори із Москви: Уранов, Андреев, Міхін, Романович та ін. Нарком землеробства т. Дудник привітав делегатів. Заслухано багато оригінальних доповідей, які викликали широку дискусію. Крім того, після роботи конференції видали цілий том праць. Зустріч завершилася у ресторані «Асторія».

У 1929 р. повторно відбулися курси для завідуючих діагностичними кабінетами з питань лікування окремих захворювань худоби. Відпросившись у професора М. Агаллі, миколаївські ветлікарі на декілька тижнів раніше поїхали додому. Останній раз М. Загоруйченко перебував у Харкові 5 жовтня 1930 р. у справах лабораторії, вирішуючи питання хвороби свиней та ін. [5, арк. 124].

Проте такі свідчення Миколи Михайловича Загоруйченка не відповідали планам слідчих Миколаївського ОДПУ, які намагалися будь-що «викрити» цілу мережу диверсантів. Після тривалої «профілактичної» роботи компетентних працівників виснажений М. Загоруйченко на допитах повідав нову версію, підкореговану правоохоронцями. Відповідно до неї, восени 1929 р. П. Боровський приїздив до М. Загоруйченка запрошувати до себе на роботу його лаборантку і обережно проінформував останнього, що у Харкові діє контрреволюційна група ветеринарних лікарів-професорів Інституту вивчення ветеринарії на чолі з М. Агаллі, О. Степаненком та іншими лікарями Ветеринарного управління. Вона діяла підпільно і мала на меті шкідництво у сфері тваринництва. Микола Михайлович не дав йому тоді точної відповіді.

Влітку 1930 р. П. І. Боровський вдруге побував у Миколаєві і знову запропонував роботу у цій організації. Зважаючи на таку сильну групу учасників, він погодився, проте безпосереднього зв'язку з М. Агаллі та О. Степаненком ще не мав [5, арк. 4].

Вакцина сибірки на той час давно застаріла, давала великі ускладнення, випадки за-

хворювання траплялися і у Миколаєві. Цю справу доручено було М. Агаллі та П. Боровському. Катастрофічне становище з розробкою імунітету крові також нанесло удар радянському тваринництву. З весни 1930 р. у Миколаєві поширилась чума серед свиней, у результаті несвоєчасного застосування вакцини у 50% тварин дорізали. Наприклад, у господарстві ЦРК, у радгоспі «Селянська Рада» зарізали 300 голів худоби. Така ж ситуація спостерігалася і в радгоспі «Добра Криниця», де вирізали 200 свиноматок. Профілактичні заходи проводив лікар М. Вишневський. Нарешті у програмі цієї контрреволюційної організації був пункт про використання на випадок війни бактеріологічної зброї, зокрема палички «сибірки», для винищення худоби.

Проте слідчі не брали до уваги заяви Миколи Михайловича, що під час обшуку у його лабораторії могли бути старі убиті віруси, одна запаяна чашка «Петрі» його попередника Ницкевича, «Чума бубонна» (вірус убитий 30 років назад) [5, арк. 5–6]. В інших ампулах різні віруси зберігалися для наукової роботи.

У потрібних слідчим «свідченнях» М. Загоруйченка від 12.01.1931 р. зазначалося, що за планом центральної шкідницької групи, зі слів П. Боровського, боротьба на випадок війни за допомогою бактерій повинна була ґрунтуватися на поширенні на території військових дій мікробів, що знищували худобу і копей шляхом зараження ними колодязів, водопоїв, корму. Для реалізації цієї мети найбільше підходила «сибірська язва», оскільки вона легко розводиться у лабораторії [5, арк. 7]. Група ветлікарів Миколаєва, яка керувала усією ветсправою, проводила нелегальні зустрічі у М. Загоруйченка в лабораторії. На цих зібраннях були присутні Рязанов, Загоруйченко, Григор'єв, Ясинський, Поздняков, Кастов, Вишневський. Одночасно з цим зібрання носили характер критики радянської влади: скаржилися на малу зарплату, товарний голод, дорожнечу внаслідок наступу на одноосібників. Результатом відповідного пригніченого настрою зникло бажання працювати і вирішувати проблеми скотарства.

Одне зібрання було присвячене майбутній суцільній колективізації 1929 р. Крім того, обговорювали поведінку Вишневського, який ставив усіх ветлікарів у критичний стан перед

сільською громадою. Необхідно було проводити практичні дії по вакцинації, тому на М. Вишневського особливо нападав В. Поздняков. У квітні-травні збирались і знову вели розмови про все ту ж «суцільну колективізацію», захищаючи обездолених виселених куркулів, про те, що радянська влада забрала весь хліб повністю, тому скоро буде голод.

Обговорюючи питання кормової бази, хтось висловився, що згідно директив зверху їм потрібно вести боротьбу з метою шкідництва у скотарстві. Для цього необхідно використовувати гнилий ячмінь і полову для отримання природних форм захворювання. З метою збільшення на ринку кількості м'яса, вирішили проводити забій свиней під виглядом «чумних» [5, арк. 8–9]. У свідченнях одного з головних фігурантів справи «ВЕТЛІКАРІВ» М. Ілляшенка від 27.12.1930 р. повідомлялось, що у кінцевому підсумку центр поширив свій вплив на всю периферію України по лінії ветеринарної справи і створив ряд контрреволюційних ланок. Найбільш великі ланки організації були в Одесі (керівник Матвеев і Солнцев), у Києві – керівник Скороходько, його заступник Леонтович, учасник – Козелкін; в Артемівську – керівник Даниленко; у Ніжині – Рождественський; у Дніпропетровську – Ісполатов; в Херсоні – керівник Боровський; у Чернігові – Максименко; у Полтаві – Кошевий; у Сумах – головну роль відігравав Могила; у Миколаєві активну роль відігравали Вишневський і Загоруйченко; у Запоріжжі – Дроботенко [5, арк. 12].

У процесі слідства М. Загоруйченко та М. Вишневський визнали себе винними, а В. Поздняков і В. Рязанов – ні. Справу передали на розгляд Судової трійки при Колегії ДПУ УРСР із клопотанням застосувати наступні заходи «соціального захисту»: М. Загоруйченка – відправити у концтабір строком на 7 р.; М. Вишневського – відправити у концтабір строком на 5 р.; В. Познякова і В. Рязанова – вислати за межі України в один із тваринницьких районів Сибіру на 3 р. Пізніше рішенням Судової Трійки при Колегії ДПУ УРСР від 10.04.1931 р. М. М. Загоруйченка і М. І. Вишневського засудили до відповідних термінів ув'язнення у концтаборах, а В. М. Познякова і В. П. Рязанова постановили заслати через ПП ОДПУ до Казахстану строком на 5 р. кожного. Після перег-

ляду справи М. І. Вишневського у березні 1932 року, його достроково звільнили від ув'язнення [5, арк. 199–202].

Висновки. Отже, репресивні органи, виконуючи замовлення вищого політичного керівництва УРСР, у процесі фальсифікації справ кримінал вбачали всюди: від банального порушення трудової дисципліни чи технологічного виробництва, до виробничих промахів дирекції ряду підприємств. Форсовані темпи суцільної колективізації позначились не тільки на землеробстві. Порушення санітарних норм, недостатнє харчування та масове скупчення тварин у непридатних приміщеннях значно загострило епідеміологічну ситуацію у тваринництві. Колективна худоба стала нічя, а звідси й байдужість до ветеринарного обслуговування. А тому розпочався пошук «винних у шкідництві» серед відповідних спеціалістів.

У подальшому необхідно дослідити переслідування радянськими каральними органами ветлікарів Одещини, Херсонщини та їх фахову діяльність на засланні у Казахстані у спеціальних таборах (наприклад, КарЛАГ).

Список використаних джерел

1. Королев А. Г. Институт научной и практической ветеринарии Наркомзема УССР в годы репрессий [Электронный ресурс] / А. Г. Королев // История і біографістика. Електронне наукове фахове видання. — 2007. — № 3.
2. Бажан О. Г. Репресивна діяльність органів ВУНК—ДПУ—НКВС—КДБ на Київщині у 1919—1980-ті рр. // 3 архівів ВУЧК—ГПУ—НКВД—КГБ / НАН України. Інститут історії України; Служба безпеки України; Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України. — № 1 (36). — Х. : Права людини, 2011. — С. 156—234.
3. Шаймуханова С. Д. Вклад в научно-исследовательскую деятельность репрессированных ученых в КарЛАГе // Современные проблемы науки и образования. — 2011. — № 1 — С. 15—18.
4. Абдрахманова К. К. Научно-исследовательская деятельность ученых — заключенных КарЛАГ в 1930–1950-е гг. [Электронный ресурс] / К. К. Абдрахманова // Гуманитарные науки в Сибири. — 2013. — № 2. — С. 61—64. — Режим доступа: <http://www.ebiblioteka.ru>.
5. Державний архів Миколаївської області (ДАМО). — Ф. Р. 5859. — Оп. 2. — Спр. 6425. — 204 арк.

ПОГОРЕЛОВ А. А., ГУБАНОВ О. А.
г. Николаев

**РЕПРЕССИИ ПРОТИВ ВЕТЕРИНАРНЫХ ВРАЧЕЙ НИКОЛАВЩИНЫ
ВНАЧАЛЕ 30-х ГОДОВ XX ст.**

Отображается процесс фальсификации криминальных дел против ветеринарных специалистов Николаевщины. Отмечается, что советская власть, переложив свои просчеты в реализации сельскохозяйственной политики на деятельность «вредительских организаций», начала репрессии против врачей, уничтожая тем самым высококвалифицированных специалистов.

Ключевые слова: репрессии, фабрикация дел, вредительство, ветеринарные врачи, Николаевщина.

POGORELOV A., GUBANOV O.
Mykolaiv

**REPRESSION AGAINST VETERINARIANS OF MYKOLAIV
REGION IN THE BEGINING 1930-s.**

Social and economic reformations of the Bolshevistic regime in Ukrainian rural community resulted in a characteristic longstanding degradation of agriculture. Features of such process were evident: disinterest of collective farmers in production, incompetence, negligence, plundering of communal ownership. Violation of sanitary norms, lack of food and massive concentration of animals in inapplicable spaces set on edge an epidemiological situation in animal industry greatly. No one's collective cattle and as a result disregard to veterinary service. That is why, searches for a person «guilty in wrecking» began among corresponding specialists.

Keywords: repression, fabrication of cases, sabotage, veterinarians, Mykolayiv.

Стаття надійшла до редколегії 01.03.2014

УДК 94(477)929.52»18/19»

ЧОРНОІВАНЕНКО І. В.

м. Херсон

**ЖИТИ В МІСТІ:
ДОЛЯ БУДИНКУ РОДИНИ СКАДОВСЬКИХ**

В статті розглянуто місце будинку Скадовських у Херсоні в історії дворянської родини. Визначено фактори, що сприяли формуванню тривалих зв'язків з містом, причини оселення в місті. Показано функціональне призначення будинку в радянський період та його сучасний стан

Ключові слова: історія будинку, рід Скадовських, громадська діяльність, дворянська родина, «поворот до матеріального».

Постановка проблеми. В сучасній українській історичній науці спостерігається розширення тематики сімейно-історичних досліджень. Відбувається залучення широкого кола методів з різних галузей знань. В рамках речового повороту об'єктом досліджень виступають предмети та події, що з ними пов'язані. Адже все життя людини визначається речами, котрими вона себе оточує. Першим культурним простором, за визначенням історика Ірини Колесник, є будинки, кожен з яких (маєток, квартира, селянська хата, палац) має власний просторово-часовий простір [18, с. 40].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Місця проживання родини Скадовських вже були предметом вивчення. Головна увага в розвідках приділялася вивченню маєтку Білозерка як центру реалізації господарських, нау-

кових та культурних планів представників сім'ї. Про міський будинок Лева Бальтазаровича Скадовського згадано в роботах херсонського краєзнавця Сергія Дяченка [15; 16].

В контексті вивчення соціокультурної діяльності роду Скадовських в Південній Україні показовим стає окреслення локусів проживання родини, що відповідали соціальному статусу дворянства. Необхідність зумовлена відсутністю досліджень будинків Скадовських.

Постановка завдання. Завданням роботи є визначення ролі будинку Скадовських в історії родини.

Виклад основного матеріалу. В 1899 р. Георгій Львович Скадовський (1847–1919) – один із найбільш відомих представників херсонської гілки роду Скадовських, маршалок дворянства Херсонського повіту (1895–